

Fra novellesamlingen "Vandtyven" af Charlotte Blay. Udgivet i 2008 på Høst & Søn.

KRUDTRØG, en historie fra Kroatien

Det værste, Jasmina havde oplevet i sit liv, var den dag, de serbiske soldater brød ind i huset og førte hendes far bort. Den samme dag holdt hendes lillesøster Ana op med at tale. Hun ville ikke engang sige farvel til deres mor, da de blev sat på børnebussen, der skulle køre dem ud af Sarajevo, før byen blev overdænget med bomber.

- Sig nu farvel til mor, havde Jasmina hvisket, mens hun selv kæmpede med gråden. - Hun bliver her for at vente på far.

Men Ana sad lille og sammenbidt mellem de andre børn i bussen. Ikke et ord kom over hendes stive læber.

- Vi skal bo hos moster Sejma i Banja Luca, forsøgte Jasmina. - Du er da så glad for moster Sejma.

Ikke et ord. Ikke en tåre.

Ana og Jasmina kom ikke til at bo hos Sejma i Banja Luca. Da børnebussen nåede derhen, var alle muslimske huse bombet. Også mosters. Ingen vidste, hvor hun var blevet af. Pigerne kunne heller ikke vende tilbage til Sarajevo, der nu var omringet af serberne.

Søstrene endte i Mudderhullet. En flygtningelejr med mange tusinde børn og kvinder. Jasmina bar med afsky sin lillesøster gennem mudder og ælte. De skulle bo i en barak sammen med andre børn uden forældre. Her passede de store piger de små børn.

- Jeg skal nok selv passe min lillesøster, sagde Jasmina.

Hun var som en lille mor for Ana. Vaskede hendes tøj i det kolde vand. Børstede hendes tænder og redte hendes tynde, pjevsede hår. Hun sang godnatsange og kyssede hendes blege kinder, når de lå tæt sammen i køjesengen.

Men Jasmina slog også Ana. Slog hårdt og hidsigt, når hun ikke ville spise maden i kantineteltet. Kålsuppe og nudler og hvidt brød hver evig eneste dag var til at brække sig over. Men ned skulle det. Jasmina var hundeanngst for, at Ana skulle dø af sult.

Det var slemt nok, at den lille nægtede at tale, men når hun ikke ville spise, sang lussingerne. Anas kinder blev blussende røde. Hun lukkede øjnene og gabte som en fugleunge, mens Jasmina proppede i hende.

- Nu er du vel nok dygtig. Jasmina skrabede kålstumper af den lille hage. - Du skal få en historie, når vi kommer i seng.

Ana åbnede igen øjnene, der var grå som en tordenhimmel og matte af tristhed. Det eneste, der kunne få glæden frem i dem, var den grimme lejrhund.

Ingen vidste, hvor hunden kom fra. Om den var serbisk eller muslimsk. Om den nogensinde havde tilhørt nogen. Nu var den flygtning som de andre. Krudtrøg blev den kaldt, fordi den var verdensmester i at prutte.

Når Ana fik øje på hunden, kom der glimt i øjnene, og et forsigtigt smil tegnede sig på de stive læber. Det var også hunden, der blev skyld i, at der slap et enkelt ord ud af hendes mund. Det brød frem første gang den dag, køteren blev kørt over af en stor lastbil, der rullede ind på lejrpladsen med en sending nye flygtninge.

Hunden lå i mudderet og spjættede, og en af lejrens FN-soldater trak sin pistol for at aflive den. Men Ana kastede sig over køteren.

- Krudtrøg! skreg hun.

Det reddede hundens liv. Soldaternes leder, kaptajn Rudi, kom til og gav ordre til, at det sårede dyr skulle bæres op på felthospitalet og forbindes. Og allerede et par dage efter hoppede hunden fornøjet rundt på tre ben.

Selv om Krudtrøg havde dårlig ånde og var fuld af lopper og sår, lod Jasmina sin lillesøster kæle med det grimme dyr. Hun kunne se, hvor glad Ana blev, når hun var sammen med hunden.

Men da hun ville have den med ind i børnebarakken, gjorde de største piger vrøvl.

- Ikke tale om, at vi vil have den møgkøter herinde, råbte de.

- Ud med den stinkbombe ...

Der var ikke grænser for, hvor ulækker de syntes den var.

Så hjalp Jasmina sin lillesøster med at smugle hunden ind. De gemte den i deres køje. Inde under det fælles sengetæppe. Her fodrede de den med hvidt brød og kål, som de listede med ud fra spiseteltet.

Hele natten lå hunden og fes og lugtede værre end lokummerne. Jasmina kunne næsten ikke holde det ud, men Ana faldt i søvn med et saligt smil og fødderne puttet ind under den varme hund.

Da Ana fyldte fire år, lavede Jasmina en flot lagkage af hvidt brød og farvet sukkerglasur. Nu skulle der være fest i børnebarakken. Hun inviterede kaptajn Rudi og nogle af soldaterne.

De kom i deres blå soldaterhuer med lommerne fulde. Der var chokolade og tyggegummi og dåser med cola. Børnene jublede. Sikken en fest.

Soldaterne spillede radio med amerikansk musik, og de dansede og hoppede rundt sammen med børnene i barakken. Lille Ana sad på køjen med Krudtrøg i favnen og ingen af de store piger tænkte på at jage den ud.

Pigerne havde malet læberne med rød farveblyant og smurt sort skosvæerte på øjenlågene. Det var bare for pinligt, syntes Jasmina. Pinligt, at se de store tøser fjolle rundt og gøre sig lækre for soldaterne.

Selv nægtede hun at danse, når de bød hende op. Det var hun alt for genert til. Men hun havde ikke noget imod, at soldaterne skiftedes til at løfte fødselsdagsbarnet op på armen og give hende en svingom.

Jasmina så, hvordan kaptajn Rudi satte sin blå baret på lillesøsterens tynde hårtjavser, og Ana med alvorlig mine anbragte sin egen lille, lyserøde tophue på hans plyssede hoved. Det så sjovt ud, med Jasmina var ikke sikker på, at Ana morede sig.

Børnene og soldaterne prøvede alle sammen på at lokke smil frem på Anas ansigt. Men hun stirrede på dem med store øjne og stram mund. Først da en af soldaterne fik Krudtrøg til at hoppe rundt på bagbenene efter et stykke chokolade, smilede hun.

Natten efter fødselsdagsfesten åd køteren Anas gemte lager af tyggegummi og chokolade. Rub og stub. Med papir og plasticpose og det hele. Næste dag sked den sølvpapir og plastic ud over hele lejren.

- Krudtrøg! Ana rystede en lille knytnæve mod hunden, der luskede ind under barakken.

Hendes tynde krop dirrede af vrede over, at hunden havde ædt hendes lækkerier. Men hvis drengene legede krig og skød efter Krudtrøg, nøjedes hun ikke med at dirre. Så blev hun rasende og kylede sten efter dem.

- Bang! Bang! Du er bare osse død! Drengene sigtede på hende med deres maskingeværer af kæppe og kosteskafter.

Ana lokkede hunden over på drengenes fodboldbane. Her fik hun den til at skide inde i begge målene. Det klukkede i Jasmina over, at lillesøsteren kunne finde på sådan en hævn.

Men selvfølgelig blev drengene stiktossede og kom efter Ana og køteren. Så var hun lynhurtig til at søge beskyttelse hos sin ven, kaptajn Rudi.

FN-soldaten havde lært sig lidt af flygtningenes sprog:

- I er nogle slappe fyre, der kun kan klare at føre krig mod en lille pige og en trebenet hund, råbte han til drengene.

Bagefter så Jasmina de to gå gennem lejren med Krudtrøg efter sig. Kaptajnen med den lille, lyserøde tophue højt på hovedet og Ana med den store, blå baret langt nede i panden.

Ovre i soldaternes hovedkvarter forsøgte kaptajn Rudi at ringe til pigernes mor i Sarajevo. Jasmina sad bleg og spændt og klemte Anas hånd, mens hun betragtede kaptajnens ansigt. Han så mere og mere nedslået ud.

Til sidst rystede han opgivende på hovedet og lagde røret. Ingen forbindelse.

Fortvivlelsen voksede som en våd svamp inden i Jasmina. Hun havde sådan håbet på at kunne tale et par ord med sin mor.

Kaptajnen begyndte at snakke løs til pigerne på sit eget sprog. Hans stemme lød, som om han var ked af det, men samtidig gjorde han tegn med hånden, som om han skrev. Han fandt papir og kuglepen og konvolutter frem.

Jasmina forstod og nikkede. Hun skulle nok skrive.

Hun skrev til sin mor og fortalte om livet i lejren. Om Ana og Krudtrøg. Om hvor meget de savnede mor og far. Og hun spurgte, hvad der var sket. Var far kommet hjem?

Kaptajn Rudi sørgede for, at brevene blev sendt af sted.

Jasmina trykkede sin lillesøster ind til sig i mørket. Nat efter nat lå hun vågen i barakkens køjeseng, mens hun lyttede efter krigen. Kom der kampfly? Ville bomberne hvine gennem luften og eksplodere. Men som regel var der stille i Mudderhullet. Kun køterens prutten hørtes i fodenden af køjesengen.

Når Jasmina endelig faldt i søvn, fik hun mareridt. Drømmen var altid den samme. Hun vendte tilbage til Sarajevo. Kaldte på sin mor og far. Ledte og ledte efter dem.

Så mødte hun sin bedste veninde, den serbiske Rista. De omfavnede hinanden og græd af glæde. Fortalte hvor meget, de havde savnet hinanden. Men pludselig kom der en mand. Han havde et gevær, som han rettede imod dem. Han sigtede og skød Jasmina lige i brystet. Manden var Ristas far.

Jasmina vågnede rystende af angst, mens hjertet hamrede som skudsalver i brystet. Hun græd lydløst for ikke at vække de andre børn. Ruskede i Ana, indtil søsteren satte sig op med stive øjne. Hun måtte være sikker på, at den lille ikke lå der i sengen og var død.

- Det er godt, jeg har dig, Ana, hviskede hun ind i det lille, varme øre.

Jasmina savnede sin veninde Rista, men det måtte hun ikke. Hun skulle hade serberne nu. En serber og en muslim var dødsfjender. De måtte ikke være veninder mere, hun og Rista.

Hun savnede også skolen. Det havde hun aldrig troet var muligt, men lige siden den dag, de muslimske børn blev smidt ud af skolerne i Sarajevo, havde Jasmina længtes efter at lære noget igen. Læse, skrive, regne. Lære sprog. Russisk havde hun været god til. Her i lejren var der ingen skole. Ingen bøger. Hverken papir eller blyant. Hun ville ønske, hun kunne lære noget engelsk, så hun kunne forstå, hvad soldaterne snakkede om.

Men noget af det Jasmina savnede allermest i Mudderhullet, foruden mor og far selvfølgelig, var det store badekar hjemme i Sarajevo. Bare tanken om et varmt skumbad fik hende til at længes efter at sænke kroppen ned i den varme sky af bobler.

Når man ville have bad i Mudderhullet, måtte man helt over i den ulækre toiletbarak. Der var kun iskoldt vand, og wc'erne flød over, så stanken fik alle til at gå og holde sig så længe som muligt.

En gang om ugen trak Jasmina sin søster med hen i toiletbarakken, for at de kunne bade og skifte tøj. Der var ingen knager, og gulvet sejlede af tis og lort. Tænderne klaprede, mens den ene stod under den kolde bruser, og den anden holdet tøj og håndklæde.

En dag tabte Ana håndklædet på det uhumske gulv. Jasmina blev ude af sig selv og gav hende en lussing, der sang. Ana stod bare og rystede af kulde, mens kinden var et blussende stopsignal.

Da de gik tilbage fra toiletbarakken i deres rene skiftetøj, kom køteren springende på sine tre ben.

- Kruudtrøg! Ana lod begejstret hunden hoppe op ad sig, så hendes rene trøje blev mudret til.

Det udløste en ny lussing fra Jasmina. Men ikke noget tuderer fra Ana. Hun hverken græd eller talte.

Jasmina fik så dårlig samvittighed, at hun kom til at tude. Og ved aftensmaden fodrede hun selv Krudtrøg med hvidt brød, når kantinefolkene ikke så det.

Ana havde lært hunden at snurre rundt på de tre ben og sidde pænt, indtil den fik sit brød. Nu prøvede Jasmina det. Og hver gang hunden udførte sit kunststykke, smilede Ana og klappede i de kolde, små hænder.

Der blev trist i lejren den dag, kaptajn Rudi fortalte, at han skulle rejse. Hans tjenestetid var forbi, og han skulle hjem til sit eget land. Der havde han en kone og en lille dreng på alder med Ana. Han lød skiftevis glad og trist, mens han fortalte om det. Og mange flygtninge græd, for han var en flink fyr, som de var kommet til at holde af.

Også Jasmina græd. Kaptajnen havde gjort et stort arbejde for at prøve på at få kontakt med deres mor i Sarajevo. Men hverken telefonopringninger eller breve var nået igennem til byen. Jasmina havde en hel stak breve, som var kommet retur.

Et par dage før afrejsen kom kaptajnen med sin ordbog. Han spurgte, om Jasmina og Ana kunne tænke sig at bo hos hans familie. I hans land. Indtil Røde Kors fandt nogen fra deres egen familie. Han viste dem et brev med den tilladelse, han havde skaffet.

Jasmina jublede af glæde. Væk fra lejrens mudder og kålsuppe. Bo i en rigtig familie. Måske gå i skole. Ana og hun selv ville få det godt, mens de ventede på at finde sammen med mor og far.

Men Anas pande blev fuld af rynker under kanten af den lyserøde hue. Hun pegede på køteren, der logrede ivrigt med halen.

- Krudtrøg?

Kaptajn Rudi så trist ud, mens han rystede på hovedet. Hunden kunne ikke komme med.

Så rystede Ana også på hovedet. Hun løftede køteren op til sig og forsvandt ind i barakken. Her gemte de sig under sengetæppet.

Jasmina fulgte efter sin søster. Krøb helt ind under tæppet, hvor den lille lå og krammede hunden.

- Vi får det rigtig, rigtig godt hos kaptajn Rudi, lokkede hun. - Dejlign, dejlign mad.

Chokolade og cola.

Ana rystede voldsomt på hovedet, og pludselig kom der et nyt ord:

- Nej! sagde hun, og det lød meget bestemt.

Ude af sig selv prøvede Jasmina at trække Ana ud af køjen, men en advarende knurren fra Krudtrøg fik hende til at opgive.

Hun tog en dyb indånding for at få gråden væk. Så gik hun ud til kaptajn Rudi.

- Vi bliver her, sagde hun.

Om KRUDTRØG

I 1991 begyndte en frygtelig borgerkrig i det tidligere Jugoslavien. Krigen fik millioner af mennesker til at flygte fra deres hjem, og mange børn blev skilt fra forældrene.

Krigen startede, fordi flere stater i det tidligere Jugoslavien ville være selvstændige. Især de kroatiske og bosniske muslimer kæmpede blodige kampe mod de kristne serbere.

Bosnien er et smukt land med mange bjerge og floder. Før var der kønne, gamle byer med smukke huse. I dag ligger mange af husene i ruiner efter kampene, og broer og veje er bombet. Men værst er det, at forholdet mellem de forskellige befolkningsgrupper i landet er ødelagt af krigen.

Bosniens hovedstad Sarajevo var det første sted, der blev sønderbombet af serberne. Mange muslimer flygtede, og nogle endte i Danmark. Men de fleste kom til flygtningelejrene i nabostaten Kroatien.

Kroatien er en smule større end Danmark, men der bor lidt færre mennesker. Under borgerkrigen levede der dobbelt så mange mennesker på grund af flygtningelejrene. Det på trods af, at kroaterne havde jaget serberne over grænsen og ind i Bosnien. De kaldte det "etnisk udrensning".

Midt i hovedstaden, Zagreb, står i dag "Skammens mur" som et minde om de døde. Muren er bygget op af sten med navne på. En sten for hver kroat, der forsvandt under den blodige krig mod serberne. Der er 13.700 sten i muren.

Kroatien strækker sig med sine bjerge og strande ned langs Adriaterhavets kyst. Før krigen blev området besøgt af millioner af turister. Under krigen kom der naturligvis ingen, men I dag er turisterne igen begyndt at rejse til Kroatien.

Jeg holdt ferie i Kroatien, nogle år før krigen brød ud. Dengang var der fine strande og feriehoteller. Smukke bjerge og fredelige små landsbyer. Næste gang jeg kom til landet, var der krig, med soldater, ruiner og ulykkelige mennesker.

Jasmina og Ana flygtede fra Bosnien og endte i flygtningelejren Savudrija i Kroatien. Den blev kaldt "Mudderhullet" og var en tidligere campingplads, som lå ud til Adriaterhavet. Der

var jeg frivillig hjælpearbejder i vinteren 1992-93, mens borgerkrigen rasede og splittede Jugoslavien.

Jeg prøvede at lære lejrens børn noget engelsk. Dengang de boede hjemme og gik i skole, havde de kun haft russisk som fremmedsprog. Nu tørstede de efter at lære engelsk, så de kunne snakke med FN-soldaterne og folk fra den vestlige verden. Vi havde ingen bøger, men brugte et ludospil, jeg tilfældigvis havde med. Vi tegnede og pegede på det, der var omkring os, og sagde ordene på engelsk.

Jasmina og hendes lillesøster var altid med til engelsktimerne. Jasmina var kvik og lærte hurtigt så meget, at hun kunne hjælpe mig og oversætte det, jeg sagde, for de andre børn. Men lille Ana sad i en krog og var stum.

Da jeg vendte hjem til Danmark, prøvede jeg at få forbindelse med Jasminas og Anas mor i Sarajevo. Jeg skrev til hende, hvor hendes piger befandt sig. Jeg sendte endda et brev med vores udenrigsminister, da han besøgte byen. Men hun fik aldrig brevene. Det var umuligt at få kontakt til Sarajevos borgere på det tidspunkt.

Næsten et år senere hørte jeg pludselig fra Jasmina. Et fint lille brev på engelsk. Pigernes mor var flygtet ud af Sarajevo, og hun havde fundet sine piger ved hjælp af Røde Kors. Deres far vendte aldrig tilbage.

Ana var begyndt at tale. Jasmina gik i skole. Og Krudtrøg? Den trebenede hund boede nu sammen med pigerne og deres mor i det befriede Sarajevo.

Jasmina og Ana er omtalt i min roman for voksne *Stjernes kud og halvmåne* (1994).